

Ír ember észak-ír színpadon
Stewart Parker (1941-1987)

George Farquhar után Ulster – később Észak-Írország – termelt néhány derék, tisztességes drámaíró, de formátumosat sokáig egyet sem. Ráadásul Farquhar elszármazott a kicsi országból, angol lett és londoni. Parker az első és egyetlen nagy formátum, aki nagy haragban, szerelmes gondban százszor is, végül is észak-ír és mindenképp fölötte belfasti volt.

Egy rövid élet

Kelet-Belfasti unionista meggyőződésű protestáns családban született 1941-ben. Középiskola után a Queens egyetem jeles diákja lett, Seamus Heaney társaságában a Hobsbaum-féle költészeti vitakör tagja, soha olyan jó nem volt a diák-lap, mint amikor ők ketten írtak bele¹. Diploma után két amerikai egyetemen volt megbízott előadó – működött azután a BBC belfasti stúdiójának munkatársaként, az Irish Times rock-zenei tudósítójaként is – de a hatvanas évek közepe táján eldöntötte, hogy drámaíró lesz.

Az amerikai egyetemeken alaposan kivette részét a polgárjogi mozgalomból: az ír drámaírók közt ő az egyetlen igazi „hatvannyolcas”.

Tizenkilenc éves korában fél lábát amputálni kellett, felnőtt élete – orvosi szempontból – a rákkal vívott küzdelemben telt el.

Első hangjátékát 1967-ben mutatta be a BBC; 1975-ben Küllő-dal² című zenés darabjáért az Evening Standard neki ítélte a Legígéretesebb Drámaíró díját; 1979-ben Álmodó vagyok, Montreal³ című tévé-játékával, 1980-ban A kamikáze földi legénység bajtársi vacsorája⁴ című rádiójátékával nyert szakmai díjat. Írói elképzeléseihez keményen ragaszkodott, egy ízben inkább kockáztatta a bemutatót is, de nem engedte, hogy a rendező a mutatós-érzelgős irányba vigye a kéziratot (a BBC végül más rendezőt jelölt ki).

Tucatnyi színdarabot, ugyanannyi televíziós játékot, legalább fél tucat hangjátékot írt. Műveinek hol központi, hol bújtatott, de szinte mindig jelenlévő témája az észak-ír konfliktus.

A Bajok

Mivel a sok a rossz közhely miatt nem tartózkodhatunk bizonyos részletektől, vegyük köztudottnak az előzményeket.

1609 és 1630 között I. Jakab (majd I. Károly) angol és skót protestánsokat telepített a fölkelések fészket jelentő Ulsterba. A telepések birtokot kaptak, melyekről az íreket a korona kilakoltatta; utakat és malmokat építettek, és exportképes mezőgazdaságot hoztak létre. Cromwell (majd Orániai Vilmos)

¹ Peter Doherty kollégám közlése.

² Spokesong.

³ I'm a dreamer, Montreal

⁴ The Kamikaze Ground Staff Reunion Dinner.

hadjáratai és a katolikus írek hasonlóan kegyetlen bosszú-akciói kölcsönös gyűlölködést teremtettek, melyen a békét és erős iparosítást hozó 18. század sokat enyhített. Ám a 19. során végleg gazdag protestánsokra és koldus írekre szakadt Ulster társadalma. Logikus tehát, hogy a sziget többségét alkotó katolikus, földművelő írek között kibontakozó és győzelmeket elérő reformmozgalmak – köztük az önkormányzatot követelő Home Rule – a protestáns, iparos Ulsterban dühödt ellenállásba ütköztek. (Az ulsteri lenvászón és posztó világmárka volt a 20. század elején, Belfast pedig a brit birodalom ipari fellegvára – a Titanicot is ott építették.)

Evidens volt, hogy a protestáns Ulster nem lehet az Ír Szabadállam része. Mikor tehát 1921 decemberében a brit kormány és a fellázadt írek képviselői kidolgozták a Szerződést, jószerivel csak azon vitáztak, hogy mi legyen „a protestáns Ulster”. Végül az unionisták a katolikus többségű hagyományos ulsteri megyék közül lemondtak háromról⁵ de megtartottak kettőt⁶, – mivel a négy biztos protestáns megye⁷ túlságosan kicsi államocskát produkált volna.

A határt társadalmi, gazdasági, földrajzi szempontból értelmetlen, (magyar szóval trianoni⁸) módon jelölték ki, városokat vágtak le a külterületükről, farmokat, falvakat vágtak ketté. A bent rekedt katolikusok⁹ és a kívül rekedt protestánsok elkeseredetten tiltakoztak. Ekkor – 1920 és 1922 között, az angol-ír háborúval és az ír polgárháborúval párhuzamosan és összefüggésben – szakadtak először Észak-Írországra a Bajok.

A furcsán eufémisztikus, de általánosan elfogadott név (Troubles) rendszeresen előforduló tömeges törést-zúzást, gyújtogatást, célzott egyes és csoportos gyilkosságokat, a zsarolástól a tömegmészárlásig terjedő robbantásos merényleteket jelent.

1920 és 1922 között tízezernyi katolikus és „katolikus-bérenc” munkástársukat zárták ki a hajó- és gépgyárakból a túlnyomó többségben lévő protestánsok. A bosszú és a viszont-bosszú az ellenséges környezetben élő családok otthonának (esetleg tagjainak) elpusztítását jelentette, de voltak – az erőfölény jogán – szervezett katolikus-verések is. A katolikusokat azután „megvédte” az Ír Köztársasági Hadsereg. 1920 és 1922 között 557 embert öltek meg Észak-Írországon, 1921 decembere és 1922 júliusa között csak Belfastban 236-ot.

Az észak-ír parlament Különleges Törvénnyel felhatalmazta a rendőri erőket, hogy bírói végzés nélkül bárkit letartóztassanak, s akár hónapokig (több mint hétszáz katolikus gyanúsítottat két és fél évig) fogva tartssanak. A félkatonai Önkéntesek közül toborzott hírhedt Különleges Csendőrség pedig készséggel használta erejét a katolikusok megfélemlítésére – igaz, a Köztársasági Hadsereg ellen valóban harcolnia kellett.

⁵ Cavan, Monaghan, Donegal.

⁶ Fermanagh, Tyrone

⁷ Antrim, Armagh, Down, Londonderry

⁸ Angolul nem értelmezhető.

⁹ Akkor a lakosság egyharmada, ma már két-ötöde.

A zavargások aztán véget értek, de a Különleges Törvény évről évre érvényben maradt, sőt, 1933-ban véglegesítették. Létrejött a civilizáltabb Királyi Rendőrség, de a Különlegeseknek csak egyharmadát szerelték le, a többieket önálló alakulatként megtartották.

A konszolidációt törvénykezéssel is körül kellett bástyázni. A központi parlament (Westminster) képviselőit nem a kisebb pártok érdekeit is figyelembe vevő brit, hanem a nagy Konzervatív és Unionista¹⁰ Pártnak kedvező listás rend szerint választották. A helyi parlament (1932 óta az újonnan épített megalomán Stormont) tagjainak megválasztásakor pedig végképp nem finomkodtak: kizárólag az adófizető polgárok kaptak szavazati jogot, őket viszont – vállalkozásuk mérete szerint – négyszeres, nyolcszoros, akár tizenhatszoros szavazat is megillette, Belfastban például még 1966-ban is 80% alatt volt a választásra jogosultak számaránya. Ha pedig még így is adódott bökkenő, nagy rutinnal csaltak a választásokon. Nem csoda, hogy az Ulsteri Unionista Párt 1921 és 1972 között háborítatlanul kormányzott.

Ez a párt különféle klikkek laza koalíciója volt, melyet az ókonzervatív reformellenesség és a katolikusok kirekesztése tartott össze. Kormányai készséggel szolgálták a nagybirtokosok és a nagyiparosok érdekeit; öt évtizedes működésüket masszív, rövidlátó tehetségtelenség jellemezte. Való igaz, London rendszerint spórolt a központi támogatásokkal, de mégis groteszk, hogy a párt és a kormány csak Londonra tudott mutogatni, ha gondok jelentkeztek.

Gondok pedig jelentkeztek. A lakásállomány, az úthálózat, a közoktatás és a közegészségügy épületei-intézményei fokozatosan leromlottak. 1953-tól visszaesett a lencsöví-ipar, 1959-től a hajógyártás, a mezőgazdaságban pedig a gépesítés tizedelte a munkahelyeket.

A kormány tehetségtelensége miatt leszakadtak a nyugati megyék, eltökéltsége miatt a katolikusok; akiket kirekesztettek a köztisztviselői munkakörökből, a kedvezményes lakás-akciókból, a munkahely-teremtő kezdeményezésekből; akiknek törvény előtti egyenlősége a Királyi Rendőrség és a Különlegesek előtt rendre írott malasztnak bizonyult. Következésképp betonkeményen megkötött a szegregáció: a katolikusok külön városnegyedben laktak, külön iskolába, külön orvosi rendelőbe jártak, s a „külön” természetesen alacsonyabb színvonalút, rosszabbul felszereltet-ellátottat jelentett.

Amikor 1963-ban – londoni nyomásra – a miniszterelnök elindított néhány óvatos reformot, megbuktatták. A protestáns ellencsapás vezéralakja a szakadár presbiteriánus, szélsőségesen ír- és katolikus-gyűlölő Ian Paisley volt.

A tarthatatlan állapotok ellen 1967-től lépett fel a polgárjogi mozgalom¹¹. Általános választójogot követeltek, („egy ember egy szavazat” alapon), a Különleges Törvény eltörlését, a Különleges Csendőrség felosztatását, egyenlő esélyt a lakáshoz és munkahelyhez jutás területén. Tiltakozó-jogkövetelő békés meneteik ellen rendre indokolhatatlan brutalitással lépett föl a Királyi és a

¹⁰ A brit korona fennhatóságához ragaszkodó.

¹¹ Azt, hogy melyik észak-ír párt hogyan reagált, ne részletezzük, jóból is megárt a sok.

Különleges Csendőrség, 1968 októberében, Derryben a világ televíziós nyilvánossága előtt. (Derry katolikus többségű volt, a tanácsban a protestánsok csak vastag választási csalások sorozatával tudták fenntartani többségüket.) A kormány ekkor – londoni nyomásra is – tett néhány engedményt a polgárjogiaknak, de ezzel kiváltotta a kemény unionista rétegek dühét. Derryben, Belfastban immár hetenként dúltak a csaták a lakónegyedek határán.

A konfliktus lángot vetett, s a tűzben sokféle pecsenye sült. A televíziók zafos képriportokban ajúldoztak a gyönyörűségtől, az Ulsteri Önkéntesek halálbrigádjai egyenként gyilkolták az embereket, az Ír Köztársasági Hadsereg Provizionális Szárnya¹² (a provók) hol egyenként, hol csoportosan. (Hogy mennyi mocskos pénz áramlott a kétféle, egynemű terrorizmusba, arról csak sejtéseink lehetnek.)

1969 augusztusában a rend fenntartására a kormány behívta a brit csapatokat. Néhány hónaposra tervezték az akciót.

A konfliktust az Unionisták az engedmények és a bekeményítés változtatásával akarták kezelni. Felozlatták a Különlegeseket (a helyettük létrehozott Véderő átvette az állományt), de 1971-ben – a Különleges Törvény alapján – felújították a bírói végzés nélküli letartóztatás és fogvatartás intézményét. Ezt elemi erejű tiltakozás fogadta.

Az Ír Köztársasági Hadsereg ekkor járatta csúcsra terrorhadjáratát; válaszul megalakult az Ulsteri Védelmi Társulás, több tízezer tagja működtette a halálbrigádokat, szedte a védelmi pénzt gengsztermódra, majd felújították gyilkos működésüket az Önkéntesek is. A lakosság embervesztesége 1971-ben közelítette a kétszázat, 1972-ben az ötszázat; még az erősen fölfegyverzett Királyi Csendőrség is sok halottat és sebesültet veszített.

1972. január 30-án, a Véres Vasárnapon, Derryben a brit ejtőernyősök belelőttek a békés (de betiltott) tüntetésbe, tizennégy tüntető maradt a kövezen. London végre elszánta magát: márciusban felozlatták a Stormontot, bevezették Észak-Írország közvetlen kormányzását.

1973-ban Nagy-Britania belépett az Európai Únióba¹³. Talán ezzel is összefügg, hogy komoly kísérletet tettek a konfliktus megoldására. Új törvényt alkottak Észak-Írország alkotmányáról: eltörölték a Különleges Törvényt, bevezették a brit rendszerű általános választójogot, a lakosság hatalom-megosztó Nemzetgyűlést választott. Az év végén a brit és az ír kormány – a jelentős pártok bevonásával – megtárgyalta az új berendezkedésről szóló egyezményt, és 1974 januárjában megalakult a demokratikus, hatalommegosztó hatóság.

Fanatikus protestáns ellenállás fogadta. Paisley, a Védelmi Társulás, az Önkéntesek fokozták működésüket, az Unionista Párt többségi keményvonalasai (az Élárda) fellázították a munkásságot, s a frissen alakult Ulsteri

¹² A szakadás 1969-ben történt. A Hivatalos Szárny elvetette volna a fegyveres harcot, de kisebbségben maradt, és hamarosan elvesztette jelentőségét.

¹³ Írország 1969 óta tagja az Úniónak.

Munkástanács májusra megszervezte és hónapokig fenntartotta az általános sztrájkot.

Valószínűleg ezek voltak Belfast legszomorúbb hónapjai. Áram, gáz, mentőszolgálat, közellátás nélkül lapult a lakosság, túrta a verőlegények zaklatását, az állandó kijárási tilalmat. Az ötvenes évek óta a munkanélküliség fenyegetésében élő, módszeresen uszított munkásság tömegei csöcselékké váltak, hatalmasnak érezték magukat, leverhették nyomorult frusztrációikat „a rohadtagon”. Egy kicsit úgy, mint annak idején a budapesti nyilasok.

A hatalom-megosztás hatáságai lemondtak.

A terrorszervezetek gyilkoltak tovább, a civil áldozatok száma stabilizálódott évi száz körül. Az emberek megszokták a riadókat, az útelzárásokat, a motozásokat; megtanulták, mikor hova nem szabad menni. A hűtött polgárháború rutinszerűen működött.

1975-ben (részben európai sürgetésre) megszűnt a bírói végzés nélküli letartóztatás és fogvatartás intézménye. De az Ír Köztársasági Hadsereg elítélt tagjaitól nemsokára megvonták a politikai státust. A foglyok 1981. májusában éhségsztrájkot kezdtek a bűnözői minősítés ellen, s az októberig tartó tiltakozásba tíz fogoly belepusztult.

Ekkor ismét fellángolt az erőszak, csak egy jelentős módosulással: az Ír Köztársasági Hadsereg meghirdette az „armalite¹⁴ és szavazófülke” stratégiát, s a politikai Szárny, a Sinn Fein meghökkenítő sikereket aratott az elkövetkező választásokon.

London ismét megérezte, hogy lépnie kell. 1985-ben megszületett az Angol-Ír Egyezmény. A brit kormány elismerte, hogy Írország nélkül nem orvosolhatja Észak-Írország bajait: rendszeresítették a kormányközi tárgyalásokat, állandó közös titkárságot hoztak létre Belfastban – voltaképp az egész ír szigetre érvényes megoldás (távlati tervként valamiféle egyesítés) végett.

Az ultrák meghirdették az ellenállási mozgalmat, a protestáns terrorszervezetek fokozták az erőszakot – de tömegeket nem tudtak mozgósítani, az akció kudarcba fulladt.

Stewart Parker életében ez volt az észak-ír konfliktus utolsó fontos fejleménye. De már benne volt a levegőben, hogy az emberek megundorodtak az erőszaktól: nemcsak a másikat gyűlölik, hanem a „magukét” is¹⁵.

Minnie, Maisie és Lily Freed (1971)

Ahhoz képest, hogy ez a konfliktus, ez a Belfast adta az életmű legfőbb témáját, a korai hangjáték szinte csak életkép. A három idős címszereplő végignéz egy templomi esküvőt, sőt, a fogadásra is elkeverednek; megtudják, hogy a menyasszony terhes, a vőlegény az após pofonjainak hála mondta ki a

¹⁴ Robbanószer.

¹⁵ A kilencvenes évek közepén Írország budapesti nagykövete nyilvánosság előtt kijelentette, hogy a katolikus Írországban kevés dologtól undorodnak úgy az emberek, mint az Ír Köztársasági Hadsereg nevű valamitől.

boldogítót, és még a fogadáson is az egyik koszorúslányt gyomrozza, amíg az após le nem üti. Minnie, Maisie és Lily iszogat, majd kölcsönös beolvasások és őszinteségi rohamok következnek, Maisie Tennyson szavai a töményen szórakozó vendégseregnek, aztán táncolnak is... Mert hetente egyszer az a programjuk, hogy kikeresnek egy esküvőt az újságból, és megnézik.

Színisztta belfasti munkáskörnyezet, jó jellemek, groteszk, olykor bohózáti humor; a főszereplők élethazugságai sorra lelepleződnek, de szívós életszeretük, derűs kedélyük töretlen.

A konfliktus egyetlen szelíd utalásban jelenik meg:

„(a buszban)

Lily: Ez a Szent Bonifác volt.

Maisie: Azt akarod mondani, hogy...

Lily: Ezek RK-k! Ezért nem láttuk az újságban.

Maisie: Jóságos Isten, tisztára becsapódtam. Egyáltalán nem olyanok látszott, mint az ő helyeik. Esküdni mertem volna rá, hogy templom.”¹⁶

Merthogy a légy nem darázs, a tyúk nem tojás, és csak a protestáns templom: templom. De ebben nemhogy gyűlölet, de még rosszindulat sincs.

Küllő-dal (1974/75)¹⁷

Zenés darab, tehát egyszerű a cselekménye: Frank Stock (’őszinte törzsök’) bicikli-műszerész – az autómentes belváros szenvedélyes híve – beleszeret Daisy Bellbe (’csengő’)¹⁸; sok viszontagság után egymásra talál, s a kis boltot meg a műhelyet megvédelmezik a városközpontot szétverő tereprendezéstől éppúgy, mint a félkatonai maffia nyomulásától. Mellesleg megismerkedünk a bicikli, a felfújható gumibelső és a Stock-nagyszülők történetével. Parker tökéletesen ismeri és gazdag invencióval alkalmazza a szakma (amint mondani szokás) minden csínját-bínját: a dalok szellemesek, változatosak; a Trükkös Biciklista az általános rezonőr szerepén túl még féltucatnyi figurát eljátszik, a bigott lelkésztől a félkatonai maffiafőnökiig. A humor sziporkázó, a szórakozást kesernyés mondatok fűszerezik, a boldog végkifejletet az intrikus utolsó stiklije ellensúlyozza.

Pár évvel a Véres Vasárnap, pár hónappal a reform-buktató sztrájk után a konfliktusról persze nem lehet szelíd képet festeni. Az utcában felrobbantanak egy boltot. Daisy Bell történelem-tanárnő, akit a rendszeres tűzharcokon és robbantásokon nevelkedett 14 éves tanítványai oktatnak ki a kézfegyverek használatáról, a robbanószerkeztől (pl. önindító szerelt) működtetéséről. Daisy apja félkatonai maffia-főnöki minőségében előbb védelmi pénzt követel Franktól, majd ki akarja sajátítani a kis boltot, hogy ott legyen az alakulat főhadiszállása. De a rossz erői egyelőre pusztán kisszerűek és anyagiak, végül

¹⁶ Vajda Miklós fordítása, kézirat.

¹⁷ A belfasti színházak elzárkózása után a darabot Dublinban mutatták be. Utóbb több angol nyelvű országban sikert aratott.

¹⁸ Esetleg Belle, ’szép’.

pedig minden jóra fordul; némi túlzással azt is mondhatnánk, hogy a város közepére tervezett autósztráda-csomópont kontra gyalogos- és bicikli-zóna konfliktus hangsúlyosabb, mint a polgárháborús.

A jéghegy (1975)

A kezembe került szövegek közül ez a hangjáték az első, amire nyugodtan rámondhatom, hogy remekmű: mélyre hatol az ábrázolásban, széles körű az elemzésben, s a műfaj lehetőségeit virtuóz módon használja.

Helyszín a Titanic, idő 1912, az út felhőtlen szakasza. Két belfasti hajógyári munkás, Hugh és Danny a főhős. Illetve a kísértetük. Hugh és Danny ugyanis másfél éve üzemi balesetet szenvedett:

„Hugh: És akkor megrepedt a palló. A reccsenés. Meginogtál, jobbra dőltél, aztán hátrafelé. Láttam az arcod: viaszfehér volt, és egészen eltorzult a rémülettől. Utánad kaptam. Az egész állványzat összedőlt alattunk.

Danny: Elállt a szél. Hatalmas csend lett. Elsötétült a nap. A víz fekete lett, mint az olaj.

Hugh: Zuhantunk mind a ketten. A karod kicsúszott, hiába markoltam. A deszkák, a daru, a víz, a város – örvénylett minden.

Danny: Láttam a hajó sima falát, ahogy elsuhant mellettem. Sokáig tartott. Azt hittem, sosem lesz vége.

Hugh: Végig az oldala mentén. Bele a sötétségbe.

Danny: Jól van, na. Ez volt. Már megbeszéltük.

Hugh: Szörnyethaltunk.”¹⁹

De a két kísértet a hajóra érvén ismét testet ölt, s e holt-is-eleven-is testi valójában végigjárja a luxus-monstrumot: Andrews főmérnök utasítására ellenőrzik a tornaterem sport-gépeit, majd egy magánlakosztályban kontakthibákat javítanak; azután bújkálnak mentőcsónakban, luxuskabinban, istentiszteleti teremben, ír lányokkal traccsolnak a harmadosztályon, menekülnek a kazánházból a szadista Fűtő elől, liften feljutnak a sétafedélzetre, ahol végre kifújhatják magukat.

A két főhős hol komótos, hol lélekszakadt vándorlását mellékcelekményként körülfontják a hajó utasainak beszélgetés-foszlányai, a sajtót kalauzoló Idegenvezetőnő kiselőadásai, s a Zenekarvezető kedélyes instrukciói. A kis-epizódok az előkelő utas-társadalom véletlenszerű pitiségét jelzik; a központi lépcsőház, a törökfürdő, a nagy étterem (mint pars pro toto) részletes bemutatása a hajó egészének titáni nagyságát, a vállalkozás megalomán merészségét érzékelteti.

Parker vigyáz rá, hogy a mellékcelekmény mozzanatai ne ismétlődjenek gépiesen. A beszélgetés-foszlányok kis-epizódjai közt egyszer csak megjelenik a szerelőre váró Férj és Feleség nagy-epizódja – egy vastag pénzzel bélelt kibírhatatlan házasság kórképe. Az Idegenvezetőnő a törökfürdő szépségei után

¹⁹ Szabó T. Anna fordítása; bemutatta a Rádiószínház 2004-ben.

a Vinolia Otto toalettszappan erényeit ecseteli. A Zenekarvezető egy alkalommal dr. O’Loughlin hajóorvosnak Andrews főmérnököt dicsőítő, brit hazafias dallamra írt dalát konferálja fel (és kíséri), és övé a hangjáték legfurább álma is:

„Molly: És mondják, igaz, hogy tizenhat zongora van a hajón?

Danny (rövid szünet után) Igaz, igaz. ...

Hugh: De az is lehet, hogy még több.

(egy zongora az előbbi dalt – „Meeting of the Waters” – kezdi játszani; egy másik zongora csatlakozik hozzá – az ütem betartása nélkül – amíg tizenöt zongora játssza a dalt; a kakofóniát fokozza, hogy egy tizenhatodikba is összefüggéstelenül bele-belecsapnak; a tizenöt abbahagyja, a tizenhatodik még folytatja egy ideig, mígnem hirtelen elhallgat)

Zenekarvezető: Idefigyelj, te rosszcsont, ha még egyszer hozzányúlsz a zongorához, éjszaka elloplak az ágyadból, bevarrlok egy zsákba, és bedoblak a tengerbe.”

A darabból – hiszen 1912-t írunk – nem hiányozhat az ír-ulsteri konfliktus. Mindkét főhős protestáns, de Parker Dannyt fiatal, az írekkel szemben súlyosan előítéletes unionistának ábrázolja, Hugh-t idősebbnek, megértőbbnek, szkeptikusabbnak.

„Danny: Nekem akkor is Ulster a legfontosabb.

Hugh: Ulster vagy Cork, nem mindegy?

Danny: Dehogyan mindegy. Nézd meg ezt a hajót: el tudod te azt képzelni, hogy Corkban építették?

Hugh: Ha jól tudom, Corkban is van hajódokk.

Danny: Na és mit gyártanak, papírhajót?

Hugh: Ha nekik is volna munkájuk, ugyanúgy hajtánák magukat, mint mi.

Danny: Tahók. Mocsártaposók.

Hugh: Menjél csak körbe a fedélzeten, és kérdezd meg a milliomos jenkiket, hol épült ez a hajó... Garantálom, hogy tízből kilenc nem fogja tudni.

Danny: (halkan) Ez nem számít. Lényeg, hogy én tudom. És büszke vagyok rá.”

Szinte ugyanezt mondja a munkamániás, perfekcionista Andrews, előbb a karbantartó munkásoknak:

„Azért vagyunk itt, hogy dolgozzunk, de ugyanakkor a dokk mind a tizennégyezer munkását képviseljük, sőt, az egész Ulstert. Büszkék lehetünk erre a hajóra – egész Nagy-Britannia dicsőségére készült, és azt akarom, hogy minden apró részletében tökéletes legyen...”

Magasabb intellektuális szinten – a Dany és Hugh vándorlását megszakító egyetlen terjedelmesebb jelenetben – ezt magyarázza dr. O’Loughlinnak is:

„Dublin majd megadóztatja az északi ipart, hogy fellendítse a saját paraszti gazdaságát. ... Nézze csak meg Belfastot! Félmillió lakosa dolgozik az iparban. És mik voltunk, mielőtt egyesítettek volna Angliával? Egy vidéki porfészek.”

Amire a déli ír doktor mi mást mondana:

„Thomas! Itt ül a világ legnagyobb hajójában, amit maga épített – egy olyan országban, ahol nincs egy lapátnyi nyersanyag, egy négyzetmérföld sáron, amit a tengertől vettek vissza. ... Nekünk délieknek szükségünk van az ilyen grandiózus álmódokra, mint maga és az örült északi barátai.”

Bármilyen jogosak is a kételyek, értelmes, jóra való emberek maguk között kialakíthatják a megértést. Igenám, de a Titanic a hullámsír felé tart, amint Észak-Írország a „Bajok”, s az ország rész ipara a majdani csőd felé.

Az Idegenvezetőnő első mondatával megnevezi a Titanicot, s a hallgatónak természetesen és azonnal a katasztrófa jut eszébe. Ezzel Parker is számol: a Nászutasok tréfás hajótörést jósolnak egymásnak, az Idegenvezetőnő bemutatja a Davits és DA2 mentőcsónakokat, a zenekarnak már a pusztá jelenléte a darabvég utáni vég mondjára utal.

A halál persze Danny és Hugh témája. A másfél évvel ezelőttiek utalásként számtalanszor, borzongató pontossággal háromszor is földidéződnek a hangjátékban. De groteszk változatot is kap a téma:

„Hugh: Mért nem ugrunk bele?

Danny: (rövid szünet) Meg vagy te bolondulva.

Hugh: De komolyan, hiszen halottak vagyunk, nem? Miért ne fejeznék be a magunk akaratóból?

Danny: Jól van, ugorj.

Hugh: De nem tudok úszni.

Danny: Aha.

Hugh: Meg a víz is hideg.”

A lappangó gondolathoz újra meg újra társul a kérdés: „Miért vagyunk még mindig itt, ezen az istenverte hajón?” S a válasz:

„Danny: Úgy érzem, mintha... mintha várnának tőlünk valamit... mintha történhetne még valami, ami világossá tesz mindent.”

De csak a vándorlás történik, mígnem hőseink a sétafedélzeten végre kifújhatják magukat:

„Hugh: Jó nekünk itt.

Danny: Itt nyugtunk lesz.

Hugh: Békességünk.

Danny: Végülis megúsztuk, nem?

Hugh: Meg.”

Az a valami, ami még történhetne: a katasztrófa. Sokmindent világossá tesz ez is.

Ponyva – csavarral²⁰(1977)

Nem lehet mindig remekművet írni, avagy póriasan: nem minden papsajt.

A zenés színdarab három korai harmincas hőst hét év (megúnt) tanítás után egy marha vicc miatt kirúgják egy balfasti iskolából, s ők elhatározzák,

²⁰ Catchpenny Twist – lehetne „bóvli twist” is...

hogy pop-együttesként csinálnak karriert: Roy szerzi a zenét, Martyn írja a szöveget, Monagh pedig előadja a dalt, úgymint énektanárnő volt. A siker annyit várat magára, hogy mikor hajdani kollégájuk, Marie 30-30 fontot kínál az Ír Köztársasági Hadsereg elfogott vagy tűzharcban lelőtt tagjainak emlékére írt balladákért, kapva kapnak az ajánlaton – amíg fenyegető levelet nem hoz a posta. Mint kiderül, a protestáns félkatonaiak (azoknak víg sör- és whisky-dalokat írtak...) a brit hadsereg kémjének nézik őket. Abszurdum, persze; de a fenyegetés életveszélyes. Tehát átlógnak Dublinba, s ott beindul a karrierjük, sőt, az írek az ő dalukat indítják az Eurovízió dalversenyén. A dalversenyt Monagh katasztrofálisan elszúrja, a hazaúton pedig a két fiú megkapja a saját kezű felbontásra nekik címzett levélbombát. Fel is bontják.

A két fiú groteszk nimolista, ám Monagh agresszív szerencsétlen: utálja, de hitelesen adja elő a fiúk dalait; olykor összefekszik, Roy-jal, olykor hozzávágja a sültcsirkét; boldogtalan viszonya van egy nős belfasti újságíróval, akit valamelyik félkatonai szervezet végül lelő Belfastban (az illető állítólag titkos békéltető tárgyalásokat folytatott a felekkel...) Nos, Monagh az a figura, aki miatt a darabnak – mint a színházi zsargon mondja – csak a nyaka véres.

Azt, hogy Parker profi, sőt, kitűnő dalszövegeket tud írni, a Küllő-dal óta tudjuk. Ebből a darabból – melyben a dalok a legjobbak – az is kiderül, milyen remek érzéke van a stílparódiához.

A kamikáze földi legénység bajtársi vacsorája (1979)²¹

Kitűnő mű ez a hangjáték is, bár egyszerűbb A jéghegynél: erősen megrajzolt jellemekkel, ragyogó groteszk-érzéssel, egyszerű cselekményvezetéssel egy dologra koncentrálnak.

Helyszín Tokió, idő a jelen. Öt hatvan körüli háborús veterán készül a címadó vacsorára, ahol azután egy pohárköszöntőn összevesznek, s egyikük elképesztő gesztusra szánja el magát.

Az öt veterán: Tokkotai a pilóta, Makotó a fogorvos, Susin a pék, Kamivasi a biztosítási szakember és Simpu a taxis. Érdekes megjegyezni: épp hogy közepesek a szakmájukban (Tokkotai olyan pancser-módon ereszkedik a gépével, hogy majdnem leviszi egy busz tetejét) csupán Kamivasi profi. Egy dologban viszont – abban, amire Parker koncentrálnak – egyek: a japán katonai dicsőség mítoszába vetett hitben, a kamikáze harci szellem, a hajdani vasfegyelem s a szamuráj-hagyomány iránti nosztalgiában. Ez az egység persze látszólagos. Susin például (még készülődőben) egy olyan pilótára emlékezik, aki nem találván a célpontot, visszatért a bázisra, ahol még aznap fellökte egy motorkerékpár, ma pedig egy elektronikai cég helyettes elnöke.

De egy évben egyszer összhangzó a kórus, hisz Tokkotai a vacsora örökös elnöke, ő pedig a mítosz rendíthetetlen papja, isteníti a hajdani parancsnokokat, gyűlöli a koreai, filippínó, kínai bevándorlókat, az ultra-liberális modern

²¹ Vajda Miklós fordításában mutatta be a Rádiószínház, 1982-ben.

társadalmat, az agyonkényeztetett egyetemistákat, akik nem szégyellnek az egyik terminálban ülősztrájkolni. Ezúttal azonban valami megbillen: a pohárköszöntők annyira harciasak, annyira kenetteljesek, annyira érzelgősek, hogy Kamivasinak szakad a cérnája, és arra a néhány józan értelmű kamikáze pilótára emeli poharát, aki visszatért, mert nem akarta megölni magát.

Ráadásul nem is marad egyedül a véleményével.

Tokkotai csak úgy tudja elhallgattatni az árulókat, hogy bejelenti: hatalmába kerít egy nagy utasszállító gépet, és rázuhan vele a tüntető diákok által elfoglalt terminálra. A megkeseredett, öngyűlölő Simpu, a közröhej örökös tárgya ajánlkozik másodpilótának. A többiek némi habozás után a nyomukba erednek.

Aztán meg kell állniok tankolni (Makotó nem vette észre, hogy vadonatúj kocsijában alig van benzin), elvesztik a nyomot, és beülnek valahová tovább whiskyzni.

Tokkotai végülis egy kis kétülésest tud szerezni, de a kínos helyzetek sora ezzel nem ér véget:

„Tokkotai: Idefigyelj... rendkívül sajnálom, de ma este nem tudom végrehajtani a feladatot. ... A helyzet az... holnap lesz az unokám névadója. Nézd, én tudom, ez most úgy hangzik, mintha ki akarnék bújni, de...

Simpu: Nem érdekel! Nem akarok mást, csak valahol lefeküdni!

Tokkotai: Muszáj... biztosítani a jövőt. Abban a tudatban kell majd élnie, hogy ott voltam mellette, amikor nevet kapott.

Simpu: Borzasztó rosszul vagyok.

Tokkotai: De ha ez megvan, a bevetést végrehajtjuk. Erre a szavamat adom... (a motor akadozni kezd, majd leáll)

Simpu: Mi van? Most mi van?

Tokkotai: Az a kurva benzintartály. Azt mondja, hogy üres. Esküdni mertem volna, hogy ennél azért több van benne.

Simpu: Na és a tartalék?

Tokkotai: Ez volt a tartalék.

Simpu: Jóságos isten... most mi lesz?

Tokkotai: Fogódkodj meg jól. Semmi vész. Leteszem siklórepülésben.”

Mint az epilógusból megtudjuk, Tokkotai és Simpu egy könyvtár-buszon zúzta halálra magát. A sajtó tragédiába torkolló részeg légikalandról ír, de a három tanú – bár hallgat, már csak a rendőri vizsgálat miatt is – tudja, amit tud.

„Susin: A szem a célra szegezve... tövig benyomva a gáz... egy arcizom se rándul... egy pilla se rebben...

Makotó: (halkan) Banzai!”

Bár hangművészeti virtuozitásról itt nem beszélhetünk, a hangjáték szakmai szempontból is mestermű. Ha mást nem, a kereszt-utalások ravaszul épített rendszerét említsük meg: a szereplők életének mozzanatai összefonódnak, a motívumok (repülő, busz, üres benzintartály stb.) sokféle módon kapcsolódnak, már maga ez is odaszögezi a hallgatót a készülék mellé.

Az írói mondandót szégyellném magyarázni. A régi katonai dicsőség mítoszába vetett hit, a hajdani harci szellem s a hagyományos vasfegyelem iránti nosztalgia Észak-Írország rossz erőiben talán még elevenebb, mint a kamikáze földi legénység maradékában...

Nadragulya (1980)

Képzavarral élve: fehér holló az ír lóherésben.

Színhely „város a brit szigeteken”, idő: „a legközelebbi jövő”. Agnes, a hiányzó főszereplő tizennyolc év után (a cég pénzével) eltűnik kibírhatatlan házasságából, új életet kezd egy másik férfival, akinek oldalán autóbalesetben életét veszti. Quinn, a férj, az évtizedek óta győztesen nyomuló üzletember kétségbeesett küzdelem után belepusztul a veszteségbe; 16 éves lánya, Delia kiállhatatlanul lázadó kamaszból a fölismerten gusztustalan körülményekkel kiegyező felnőtté válik. Fél tucat jól megrajzolt mellékszereplő jelleme és karrierje módosul – néha drasztikusan – Quinn és Delia sorsának ellenirányú mozgása körül.

A darab tehát így is kellőképpen mozgalmas. De különlegessé teszi, hogy az apa egyrészt temetkezési vállalkozó, másrészt profi mágus (bűvész és illuzionista), aki teljes tudását átadta a lányának is. Parker mindvégig kihasználja a halál-groteszk adta lehetőségeket, egy-egy jelenetben pedig a szürreális örületig fokozza a színpadi látványosságot, ám az örületet bölcs beosztással adagolja.

Igazán érdekes, sőt, izgalmas munka, de valahogy egy kicsit mégiscsak kevés.

Iris a forgalomban, Ruby az esőben (1982)

Főlényes szakmai tudással megírt televíziós játék, a jelenetek ritmusa, a külsők és a belsők, a szöveg nélküliek és a szövegesek váltakozása egyaránt ezt bizonyítja.

Két hősnő hajszolódik át a belfasti éjszakán: a harmincnégy éves Ruby és a tizenkilenc éves Iris. Ruby, a szociális osztály agyonterhelt pszichológusa egy kiégett háza környékén tébolygó, sebektől vérző nőt próbál biztonságba helyezni háziornosnál, rendőrségen, kórházban, hiába; fokról fokra megtudjuk, hogy a nő idegrohamában magára gyújtotta a házat, jórészt a saját destruktív természetének köszönheti szerencsétlenségét, és immár klinikai eset. Iris kocsmából rock-klubba, onnan diák-buliba, majd autóstoppal hazáig sodródik, a klubban meg akarják erőszakolni, de megvédi magát (természetesen erőszakkal). Utóbb kiderül, hogy a szerencsétlen idegbeteg nő az anyja, hogy Ruby ugyanabban a munkáskerületi utcában gyerekeskedett, ahol Irisék házának üszkei füstölögnek, csak az akkor még embernek való lakóhely volt. Groteszk ex machina: Iris a lestopolt autónál félóra alatt elintézi anyja intézeti elhelyezését. A két nő végül egy jólelkű, derűs szomszédasszonynál lel nyugalmat, menedéket.

Szó nem esik róla, hogy ki katolikus, ki protestáns. A szereplőket időnként megmotozzák, az autók a hadsereg és a rendőrség forgalmi akadályait kerülgetik, néha átmegy az utcán egy járőr – ennyi.

„Ha ennél jobban előtérbe nyomnám a Bajokat, az egész munkát meghamisítanám. – írja Parker a rendezőnek. – Írtam én már eleget katolikusokról, protestánsokról, zavargásokról, tűzharcokról... az egész átkozott dologról. Most két olyan asszonyról írok, akik mindebben benne élnek, de akiknek gondolatait leköti a mindennapi – érzelmi és társadalmi – életük, hisz hús-vér emberi lények. A katonákat, a bombákat, a politikai retorikát tudomásul veszik, örök idők óta jelen vannak az életükben, akár a forgalom meg az eső. Az ember kibírja, lassan már észre sem veszi, és a munkáján töri a fejét, vagy azon, hogy nincs neki, a jövőjén töri a fejét, a lakásán, a házasságán, az anyján...”

Ami viszont fontos a darabban: „az utolsó harmad... kifejezetten a munkásnegyedek hagyományos közösségeinek széteséséről, a bennük őrzött értékek pusztulásáról szól. Ez a folyamat az utóbbi húsz év során sok városban lezajlott, csak Belfastban a Bajok zuhogó csapásai még keservesebbé tették.”

Három ír darab (1984-87)

Az utólag bölcs kritikus, ha kissé érzelmes, azt mondhatná: mikor Parker érezte, hogy fogytán az ideje, mégis az észak-ír dolgok lényegére koncentrált, ismét, és erősebben mint valaha. Hogy aztán ez igaz-e, vagy „gondolta a fene” – nem tudhatjuk.

„Az itt megjelent három történelmi darabot 1983 és 1987 között írtam, a közölt sorrendben, de egységes vállalkozásként. A „trilógia” azonban túlságosan szoros terminus volna rájuk. „Triptichon” – ez kellemesebben hangzik: három külön embercsoport a tizennyolcadik, a tizenkilencedik, illetve a huszadik századból a rémülések vígjátékának három egymásba nyíló tábláján.” – írja a Bevezető.

Észak csillaga (1984)

„Írország; a folyamatos múlt.” A félig megépült, félig leégett romos kunyhóban a csecsemőjét ringató Mary bölcsődala hangzik, majd a főszereplő Henry Joy McCracken, a fölkelt és megbukott Egyesült Írek Északi Haderőinek parancsnoka megáll a szelemen-gerendáról lelógó vastag kötél alatt.

„McCracken: Belfasti polgárok, mi is történt mostanáig. Itt állok előttetek a vérpadon, hogy ítéletem szerint meghaljak ügyetekért.

Bűnösnek találtattam, mert a szeretet testvéri érzületét tápláltam e város katolikusai és a magam protestáns hitén lévők között.

Készséggel és igaz presbiteriánus hitemtől vértézten indulok a halálba, mert bizvást, sőt, vakon hiszem, hogy a szabadság mindnyájatokat egyesít még a héten, a jövő héten, valamikor majdcsak, soha; remélem továbbá, hogy maguk is ott hátul jól hallanak, akkor és csakis akkor írassék meg saját kezű sírfeliratom, requiescat in pace, a gyászoló család kéri a csokrok mellőzését, jut eszembe:

tekintsék e kötelet, elsőrendű szizál-kender, három láb hat penny, atyám saját kötélverő üzeméből, további rendelkezések a kivégzés után azonnal felvételnek, köszönöm a nincsmi...”²²

A monológ 1798-ban hangzik el, s a darab csakugyan azt mondja el, jelen idejű és hét évre visszapillantó jelenetekben, mi is történt „mostanáig” (ebbe az 1800-as évek eleje és a megírás 1983-as jelene is befoglalatik). Az idézett szöveg híven előlegezi a jelen idejű cselekmény stílusát: groteszk humor, vad öngúny, kegyetlen önvád, becsületes igazságkeresés.

„A darab bizonyos jelenetei különféle jeles ír színi szerzők stílusában íródtak.” – jegyzi meg a szerző. Shakespeare nyomán hét kort, az Egyesült Írek hét korát idézik a jelenetek: az Ártatlanságét George Farquhar, az Idealizmusét Dion Boucicault, az Okosságét Oscar Wilde, a Dialektikáét George Bernard Shaw, a Hősiességét John Millington Synge, a Kompromisszumét Sean O’Casey, a Szégyenét és a Tudását Brendan Behan és Samuel Beckett stílusában.

Azaz: a naiv lelkesedéstől a hősi elszántsáig, az önáltató reménytől a méltatlan kompromisszumokig és a teljes vereségig (az egylelkű csapattól a mindenben csalatkozott magányig) vezető folyamatot.

A jelenből a szöveg és a látvány lehetőségeit ügyesen kihasználó átmenetek vezetnek vissza a Farquhar-, a Boucicault-, a Wilde- és az O’Casey-jelenetbe, melyek elejétől végéig elmesélik a múltbeli eseményt. De Parker aggályosan ügyel rá, hogy a mesterien kezelt színpadtechnika monotonná ne váljék.

Csak az O’Casey- és a Behan-jelenet drámatörténeti előképe (a Júnó és a páva s a Reggeli üvöltés) fölismerhető, a többi nem idéz, hanem stílust imitál.

A rövid Synge-jelenetet Jimmy Hope majdani szellemének két jelenése fogja közre.

A rövid Behan-jelenet szinte csak hangulati alapozása a fontos múltbeli eseményt pastiche nélkül elmondó rákövetkezőnek.

McCracken beckettii monológja jelen idejű, de megdöbbentő brutalitással következik rá a fölkelés előestéjét és az 1983-as brit vallatás-technikát egyszerre idéző rövid jelenet.

A terjedelmes Shaw-jelenet pedig a jelen idejű cselekmény része.

A jelen idő – a felidézett múlttal szöges ellentétben – kevéssé mozgalmas: Mary és McCracken vár, beszélget, Mary elmegy puncsért, és McCracken hűgával tér vissza, aki a férfi hamis papírjait hozza, majd távozik. A felvonást a Shaw-jelenet zárja, a másodikban pedig a két szerelmes vitája adja a feszültséget. Mígnem végül ismét felhangzik Mary bölcsődala, Henry Joy McCracken pedig megáll a szelemen-gerendáról lelógó vastag kötél alatt.

A Shaw-jelenet egyébként a megszokott átmenet ígéretével indul:

²² A szemelvényeket saját fordításomban idézem.

„McCracken: Ez volt a Dialektika kora. Ott állt Tommy Russell az asztalfőn, kezében az elnöki kalapács... (a könyvet levágja az asztalra) Kezdjük!”

De az ismerős Egyesült Ír figurák helyett egy dragonyos Örmester ront be, nyomában pedig egy Kapitány, „hanyag eleganciával, bár az ő arca is be van kormozva” az éjszakai hadművelet miatt.

A Shaw-i vita – ugyan a múlt helyett a jelenben – ragyogóan szellemes, életre-halálra izgalmas párbeszédben zajlik. A Kapitány nyilvánvalóan biztos tippet kapott, de beugrató kérdések sorával önkéntes (vagy önkéntelen) vallomásra akarja bírni McCrackent, aki higgadtan védi ki egyik cselvágást a másik után.

„McCracken: Kapitány úr, az az igazság, hogy nonkonformista protestáns vagyok, Mary családja viszont katolikus.

Kapitány: Ezek a katolikusok megveszekedett népség, nemde?

McCracken: Megveszekedett időket élünk, nemde?

Kapitány: Ártatlan protestánsokat mészároltak odalent Wexfordban, vagy talán nem is hallotta?

McCracken: Az ember annyi mindent hall.

Kapitány: Egy hónapja, ha volt. Scullabogue-ban csóvát vetettek egy csűrre, melynek falai közt háromszáz protestáns férfit, nőt és gyermeket égettek hamuvá. Egész családokat. Az Egyesült Ír nemzet nevében. Maga hisz az ír nemzetben, Pollock úr?

McCracken: Hazafiúnak hiszem és remélem magamat.

Kapitány: És mit vár, mit gondoljak e kis szónoklatáról?

McCracken: Soha nem várom egy katonától, hogy gondolkodjék, Kapitány úr.

Kapitány: (irtóra élvezi) Nem is szabad. Mindazonáltal: én is hazafiúnak hiszem és remélem magamat. Mi másért szolgálnám a hazát? Jut eszembe: mit gondol, melyik hazát szolgálom?

McCracken: Angol uniformist visel.

Kapitány: Tévedés, mert nem úgy van. Írország Királyát, Parlamentjének és Lordjainak Házát szolgálom. III. Györgyöt, Írország Királyát, s az ő dublini választott parlamentjét. Ugyanúgy, mint odakint, ama sötét, gyilkos terepen a szakaszom. Amelyben is minden egyes baka Kerry-beli katolikus parasztfiú.”

A Kapitány alaposan végiggondolt világnézet birtokában vívja a csörtét, s azért, hogy e világnézet fölényét bebizonyítsa ellenfelének:

„McCracken: Ön szerint ez most polgárháború?

Kapitány: Írország egész története egyetlen polgárháború. Kifejezetten kómiikus képzelődésre vall, hogy ezek a skót presbiteriánus rőfösök és fűzőkészítők meg akarták változtatni. Ezen a szigeten a nemzet-államnak soha a legcsekélyebb nyoma nem volt. Nem is lesz. Apró hűbértartások voltak, gael tartományocskák, törzsi területek, klán-települések – a

gyalázkodás és a gyilkolás állandó körforgásában. Egyetlen kötelék volt képes összetartani legalább a többségüket: a brit korona iránti hűség köteléke. Amíg azután ezek az Egyesült Írek e tárgyban is meg nem osztották őket. Vigasztalan egy bohózat volt, nemde? Ahogy ezek a fennkölt vidéki kalmárok – a színpadi élőképek kóbor lovagjainak jelmezébe rittyentve – fölvonultatták a sörpincék csöcselékét a saját honfitársaikból kiállított hivatásos hadsereg ellen. Józan polgárok hogyan áltathatták, hogyan csaphatták be önnönmagukat ennyire groteszk módon?”

Mikor azután az elegáns módszer nem hoz eredményt, a Kapitány az alpárihoz folyamodik: letartóztatja McCrackent. Ám a szakasz és az Örmester hanyatt homlok elmenekül „egy női személy kísértete” elől.

(Mi tudjuk, kiről van szó: Mary szabadgondolkodó nagybátyját, aki a házat építette, egy babona védelmében agyonverték a környékbeli parasztok; menyasszonya pedig felakasztotta magát a McCracken által is jól megnézett kötélre.

„Mary: Gyakran látják, hogy itt áll és vár az ajtóban. S aki férfi a szeme közé néz, szörnyet hal tüstént.”

Mi is meglátjuk: a Farquhar-jelenet előtt a Kísértet-Menyasszony alakja megjelenik a földszinti ablakban, benéz. A múltbeli szereplők egy pillanatra megállnak a belőle áradó különleges fényben. Aztán a jelenés eltűnik.)

A Kapitány dühödten lehordja az Örmestert; kirohannak.

„(Kintről a Kapitány halál-ordítását halljuk. A bölcsőben felsír Maria, a gyermek. McCracken az ablakhoz megy, kinéz. A padláson Mary Bodle a ringatni kezdi a bölcsőt, s halkán énekel hozzá.)

Mary: A belfasti nagy hegyek közt

Egy lány panassza szólt;

Az édes nyári estét

Keserítve így dalolt:

„Jaj nekem, ifjú éltem

Gyötrelmes kínra vált,

Mióta Henry Joy McCracken

A bitón lelt halált.”

McCracken: Belfasti polgárok... '95-ig még azt sem erőltettem, hogy letegyem az Esküt. Akkor viszont komolyra fordultak a dolgok. Mi a Reformot próbáltuk elérni. Válaszul megkaptuk a Repressziót. S akkor fölgyűlt és megszilárdult bennünk a vágyakozás. Hogy jöjjön a Revolúció.

Mary: (énekel) „Ne félj, szerelmem, - mondta -

S a múltakat ne bánd.”

„Remélj, szerelmem, - mondta –

Feltámad még hazánk.”

Háromszor csókolta ajkam

Szerelmes-édesen,

„Nem választ el minket – mondta –
A sír hidege sem.”

(Felpattan az ajtó. A küszöbön az áradó holdfényben ott áll a Kísértet-Menyasszony.)

McCracken: (fölemeli jobbkezét) Isten ítélő színe előtt én, Henry Joy McCracken szabad akaratomból kijelentem: minden erőmmel munkálkodni kívánok azért, hogy az érzemények testvérisége, az érdekek azonossága, a jogok közössége s a hatalom egysége az írek – bárminő vallási meggyőződésű írek – között létrejöjjön. Kijelentem továbbá, hogy sem remény, sem félelem, sem jutalom, sem büntetés ezen társaság vagy hasonló más társaságok tagja vagy tagjai elleni közvetlen vagy közvetett jelentésre vagy tanuvallomásra soha rá nem vehet, cselekedtek vagy szóltak legyen ezen kötelességük jegyében személy szerint vagy közösen, e Társaság keretein belül vagy kívül. A Mi Urunk születése utáni 1795-ik év márciusának 24-ik napján.”

(Miközben az ének folytatódik, a Kísértet-Menyasszony bejön. McCracken hátra fordul, és szembenéz vele. A Kísértet-Menyasszony megcsókolja, majd ragadozó módjára ráugrik, lábát a dereka, karját a nyaka köré fonja.)

Mary: (énekel) Ezért várom az éjfélt –

Jóslata valóra vált –
Hogy újból keblemre vonjam
Sápadt, bús homlokát.
Mert eljön minden éjjel
Reszketőn, véresen
Harry, az én drága Harrym,
S mellettem megpihen.

(A hold felhő mögé bújlik. Sötét. Vége az I. felvonásnak.)”

Micsoda felvonásvég!²³ Coup de theatre, hősi pátosz, előre vetülő tragikus árnyék...

Node hogy van ez? Egy realista (voltagepp realista) darabban ennyire irreális megoldás! Legalább félig-meddig megindokolná Parker a Kapitány eltűnését, tudomisen, pika-végre kapják valami kósza fölkelők, elnyeli egy ír lép... Ilyesmi Parkernak sze ágában sincs.

„Sokminden közös a színdarabokban és a kísértetekben. Egy adott időben és helyen feszülő konfliktus intenzív pillanatából áradó energia érezhetően aktivizálja mind a kettőt.” – írja a Bevezető. Parker úgy megfeszíti a konfliktust, a néző számára annyira intenzívvé teszi a pillanatot, hogy hitelessé – drámai szempontból hihetővé – teszi a lehetetlent. Túrhetetlennek éreznénk, hogy a főhős ilyen logikusan ostoba véget érjen – tehát pokolba a logikával, meneküljön csak meg. A logikát egyébként Mary is felfüggeszti: a McCracken önmarcangolását humorral,

²³ Denis Johnston produkált ehhez foghatót, anno, 1931, A Hold a Sárga folyó tükrén c. darabjában

ellenérvekkel enyhítő asszony a realista szerep-építéssel összeférhetetlen módon kezdi el énekelni – idézni – a régi balladát.

A Kísértet-Menyasszony nemigen hoz lelki könnyülést. Leginkább mintha az ír sors lenne, Írország maga, Cathleen Ni Houlihan: birtokba veszi a hűségére fölesküdtö ezreket, s a halálba vezeti őket. Egy másik – ír – logika szerint.

Égitestek (1986)

Virtuóz dramaturgiai-színpadai megoldásokkal ékes, szabályos életrajzi játék, hőse: Dion Boucicault (1820-90). Az élet szenzációs mozzanatai rendre szerepelnek: a fattyú származás, a francia feleség hirtelen halála, a harmadik házasság bigámia-botránya, a három vagyon háromszori elverése. Pontosan bemutatják a cselvígjátéktól a francia rémdrámán és az amerikai kora-thrilleren át az ír népszínházig ívelő pályát. A legjobban fizető művek leghíresebb-hírhedtebb jelenetei – a New York szegényeinek felgyújtott háza, A Kolín Bón (A szőke leányka) és A Sohrón (A csavargó) kópé-bohóságai – mintegy dokumentumként, korhű előadásban színpadra kerülnek.

A főszereplőt Johnny Patterson ír zenebohóc kíséri végig a játékon: ő már meghalt, a katolikusok és a protestánsok, az északiak és a déliek megbékélését sürgető daláért a feldühödött közönség a cirkuszban agyonverte. Csavart, de egyértelmű utalás az előző darabra. De mit keres a 19. századi sikergiccs-gyáros az ír történelmi triptichon középső tábláján?

Két gondolatot ajánl komoly megfontolásra a sokszor bohózati jelenetsor. Az egyik az ügyes, csak épp amorális sikerember önfelmentése. „Pusztán szállítottam a fenevadnak, amit követelt: a kéjvágyat, a haszonlesést, a szadizmust... szívecskékkel és virágokkal kihímzett keretben... a Birodalom hú képe-mását. ... A közönség parancsára a kor színháza nyakig ült a guanóban. Kénytelen voltam lapátolni én is – de az én trágym lényegében különbözött az övékétől, ezért is hozott sokkal többé pénzt, mint bárki másé – az én trágym rendesen meg volt csinálva. ... Még egyszer, utoljára átdolgoztam azt a nyomorúságos zagyvalékot, lett belőle London szegényei, vették mint a cukrot. Azt a lapot játszottam meg, amit osztottak.”

A másik a busás hasznot hozó ír tematika minősítése. „Én szólaltattam meg Írország hangját a világ színpadain. ... Ami kevés hatalmat szereztem, azt népem szolgálatában kamatoztattam!” – jelenti ki Boucicault. Nagyjából az előző témakör hitelével.

„A mód, ahogyan Ön ír alattvalóinkat megmutatja nekünk, végtelenül kedvessé teszi őket számunkra.” – mondja hálásan Viktória királynő. Szemlátomást nem vette észre, hogy a meggratulált szerző éppen harciasan dacolt vele.

„Te csupa olyan hazugságot mondtál nekik²⁴, amire vágytak. ... A lelküket kihízelegted belőlük... varázsoltál nekik egy sosemvolt smaragd szigetet, varázsoltál nekik hamis hőstetteket, telivér szépkisasszonyokat, pappendekli gazembereket, akiknek eszén örökkéig túljár a vigyorgó álparaszt kópé – akit csak te tudtál úgy istenigazában eljátszani...” – mondja az ír zenebohóc. S ehhez nemigen van mit hozzátennünk.

Boucicault – Parker ítélete szerint – végülis nem a tisztítótűzben, hanem a mennyországban fog kikötni, de csak kellő számú további bohózati hasraesés után.

Az egységes vállalkozásként elgondolt triptichon középső táblája könnyed, bár nem felhőtlenül vidám átmenet a súlyosabb első és harmadik között.

Rövid kitérő: a Field Day²⁵ színház

A színházat 1980-ban, Derryben alapította a neves drámaíró Brian Friel és a nem kevésbé ismert színész Stephen Rea. Évente egy produkciót vállaltak, azt először a városháza dísztermében adták elő, (az általános választójog birtokában a katolikus többségű Derry megegyezés-párti tanácsot választott), majd körbeutazván vele Írországot, a dublini Színházi Fesztiválon fejezték be a turnét. A színház Friel szavaival „az ötödik ír tartomány”²⁶ akart lenni, Seamus Heaney szerint „a szellem hazája”, Thomas Kilroy szerint „a szellemi élet fóruma”. Szelíd forradalmárként (van ilyen) az ír önazonosság lehetséges formáit, a különféle ír múltakat kívánták a szektarianizmus, a politika nyűgeitől szabadon vizsgálni; a szó legnemesebb értelmében vett ír (kulturális) újraegyesítés ügyét szolgálták.

Az igazgató-tanácsba hamarosan meghívták az irodalmár Seamus Deane-t, a költő Seamus Heaneyt és Tom Paulint, majd a drámaíró Tom Kilroyt. Volt olyan évük, hogy nem találtak megfelelő darabot, de több kiváló és kiemelkedően fontos bemutatójuk is volt. A kilencvenes évek elején a sokféle vállalat (pamflet-kötetek, antológiák) és a belső ellentétek következtében a társulat (a mozgalom) szétesett.

Nicholas Grene szerint gyakran mondják az írekre, hogy bármennyire is megszállottai a történelemnek, semmit nem tanulnak, semmit nem felejtnek belőle, akár a Bourbonok. Népének ezt a rossz reputációját igyekezett megcáfolni a Field Day színház is, melynek több élvonalbeli modern drámaírója azért nyúlt történelmi témához, (Friel 19-ik, majd 17-ik századihoz, Kilroy második világháborúhoz), hogy a jelen problémáira világítson rá. Ebbe a dráma-vonulatba illeszkedik Parker ír triptichonjának záródarabja, melyet 1987-ben mutatott be a Field Day, komoly sikerrel.

²⁴ Az amerikai-angol-írországi ír közönségnek.

²⁵ A field day szótári jelentése: terepgyakorlat, tanulmányi kirándulás, helyszíni szemle. Az alapítók mesélik úgy is, hogy a vezetéknevükre (fí-éj) találtak rímelt a fura szópárral.

²⁶ A hagyomány négy ősi ír tartományt – királyságot – Ulster, Munster, Leinster, Connaught – ismer. Az ötödik a politikánál szükségképpen magasabb rendű.

Pünkösöd

A darab az 1974-es általános sztrájk idején játszódik, joggal tekinthetjük tehát történelminek, Az eke és a csillagok is csak tíz évre néz vissza. Történelmi a darab annál is inkább, mert kísértetiesen pontos. Az első jelenet februárban játszódik, a második áprilisban, közben érzékelhetően romlik a helyzet, a negyediket napra, órára pontosan május 25-e vasárnap estére keltezi Harold Wilson miniszterelnök rádióbeszéde, az ötödiket ugyanígy június 2-a Pünkösöd vasárnap hajnalra a protestáns ultrák győzelmi ünnepe. Megtudjuk, hogy a városban nincs gáz- és korlátozzák az áramszolgáltatást, nem lehet élelmiszert és benzint kapni, viszont van több mint háromszáz barikád, mindennaposak a robbantások, a katolikus és protestáns alakulatok közötti tűzharcok, továbbá a betörések, a rablások. A több ezer főnyi gumibotos-csuklyás „sztrájkórség” a félelem fegyelmében tartja a lakosságot, miközben részeg bandák fosztogatnak a lambeg-dobok szavára.

A színpadon „játszanak” a mindennapi túlélési szokások: a szereplőkön nagykabát, sapka, sál, az ajtókon erős retesz, a háziasszony keze ügyében piszkavas a hivatlan vendégek fogadására, az elsősegély-doboz a legfontosabb kellék, hisz ha a bandák bárkit kiszúrnak maguknak, megverik.

A színhelyül szolgáló ház nyomornegyeddé züllött, bontásra ítélt területen áll, a protestáns és a katolikus fegyveresek közötti tűzvonásban. Néhány napja halt meg a bérlője, a 74 éves, protestáns özvegyasszony Lily Matthews. Ebbe a házba érkeznek egymás után a szereplők: a különvált katolikus házaspár, Marian és Lenny, a rendőr-férj gumibotja elől menekülő Ruth, végül Peter, akit a nyugodt Birminghamból hozott haza valami undorral vegyes szolidaritás – ők ketten protestánsok. A legidősebb közülük 33, a legfiatalabb 29 éves.

Marian és Lenny szövegét a gyűlölettel határos verbális agresszió jellemzi, Lenny és Peter szövegét az egyetemista őshaveri száraz, csípős humor, Ruth-ét a protestáns vakhit szólam-állománya. Az öt jelenetből álló darab cselekménye kevésbé mozgalmas: a második jelenetben Ruth-ot kell elsősegélyben részesíteni, az ötödikben Petert; ők ketten a negyedik jelenetben egy rövid viszony erejéig összeborulnak; és mind a négyen együtt gyötrődnek-örlődnek a pokollá lett Belfast mindennapjaiban.

De a második jelenetben „a konfliktus intenzív pillanataiból áradó energia” aktivizál egy másfajta szereplőt: színre lép Lily Matthews. Őt csak Marian látja²⁷, aki – egykori régiségkereskedő lévén – módszeresen átvizsgálja a házat, melyben Lily tizennyolc éves korától élt, és rátalál egy egészen más – régifajta, munkásosztálybeli – élet fontos tárgyaira, irataira. Lily 1918-ban költözött az új házba férjével, a Passchendaele poklából²⁸ hazakerült víz- és gázszerelő Alfie-vel.

²⁷ Bár „tudja, hogy csak a képzelete tréfálkozik vele.”

²⁸ Az Első Világháború egyik halottak tömegét produkáló csatateret.

„Lily: Három éve laktunk ebben az utcában. ... Ami kevés ingóságunk volt, amit nagynehezen összespóroltunk, egyetlen éjszaka elpusztult, irgalmas szerencse, hogy mi egyáltalán túléltek, én ott bent, a kamrában bújtam, s az Úrjézushoz könyörögtem, hogy megszabadítson bennünket. Alfie kívül volt az udvarban, hogy a hátsó kaput eltorlaszolja, de amazok átmásztak a falon, és eszméletlenül verték, aztán be ide, a konyhába, ordítva, tombolva, ahogy a magukfajta kegyetlen pogányokhoz illik, a gázégőt bottal-durunggal szétverték, mígnem aztán az egész a levegőbe röpült. Én bent rekedtem a kamrában egy álló óra hosszára, Alfie a kertben feküdt a vérbe fagyva, ha a tűzoltóságtól a fiúk nem olyan sebesen érkeznek, aligha volnék itt. ... Füst és hamu, kiáradt csapvíz... az én szép házam... a gerendák közt benézett az ég... ami kevés valamit összeszedtünk, egyetlen éjszaka tönkretette... egy banda feniánus vadember!”

A harmadik jelenet végén Lily nem hetvennégy, hanem ötvennégy évesen lép Marian elé, és a magányról, a gyermektelenségről vallatják egymást, még mindig ellenségesen. Marian egy 1930-as évekbeli keresztelő-ruhácskát mutat fel, melyet a fehérmű között talált. Lily ördögöt, antikrisztust kiált, s eltűnik.²⁹

A negyedik jelenet végén a harminchárom éves Lilyt Marian az angol pilótáról faggatja, akit a gazdasági válság idején albérlőnek vettek oda, amíg Alfie Angliában járt munka után. Lily felháborodottan tiltakozik a „mocskosságok” ellen, mikor Marian – ismét kisebb fajta coup de theatre – felmutatja a rejtekhelyről előásott naplóját. A példás férj Alfie impotens volt – Passchendaele súlyosabb pszichoszomatikus kínokat is mért túlélőire – az angol pilóta meglépett, a csecsemőt Lily kitette:

„Lily: Jómódú egyházközség, neki a lehető legjobb...pénzes népek... valamelyik házaspár egész biztos befogadta, a nevére vette, mit akar maga, mit csináltam volna, sokkal jobb sora lehetett náluk, mint az árvaházban vagy a lelenben...” – Lily Isten ítéletének tekintette hosszú életét: mindhalálig gyötörte a bűntudat.

A gyermektelenség alapmotívuma a darabnak:

„Ruth (megpillantja a keresztelő-ruhácskát) Ó, nézd meg, micsoda édes, szép darab... az övé volt? Azt hittem, nem volt gyerekük.

Marian: Talán élt benne a remény. Mint bennem és benned.

Ruth: Énbennem, Marian, már nincs.

Marian: Még harminc se vagy. Egy egész élet áll előtted.

Ruth: Nem hiszik... amikor a harmadikat elvetéltem... azt mondták, hogy... valószínűleg...

Marian: Gyermektelen ez a ház. Meddő. Mi másért érezném ennyire otthon magam benne.

²⁹ A keresztelő-ruhácskának a presbiteriánusok mitikus jelentőséget tulajdonítanak. James Matthew Barrie, a Peter Pan szerzője írja önéletrajzi regényében, hogy kiskamasz bátyjának halálakor az édesanyjuk napokon át nem mozdult ki a szobájából, csak a halott keresztelő-ruhácskáját bámulta.

Ruth: Mit tudsz te erről, a tied élt, megszületett, legalább a melledre vehetted, legalább egy darabig, ó, Jézusom, ha csak egyiket megtarthattam volna, ha megmaradt volna, megnőtt volna bennem, rendben volnánk, minden más volna, ha nem lehet gyerekem, minek éljek!

Marian: Christopher tavaly augusztusban lett volna öt éves. Már iskolába járna. Ha el nem ment volna. Elhagyott. Kilehelte a lelkét, kilehelte a lelkemet; ami lélek maradt bennem, halott. Tudod, ő volt a kettőnk jövője. A jövő, ilyen időkben... egyáltalán mit jelent – a jövő? Egy ilyen helyen, mint ez?”

(Néhány perccel korábban Peternek Lenny is elmondja, micsoda reménység és öröm volt „a torony”³⁰ – „mindezidáig ez volt az egyetlen időszak, amikor száz százaléig elevennek éreztem magam” –, és micsoda veszteség a halála.)

Synge óta egyértelmű az ír színpadon: a gyermek hiánya a szeretet hiánya. Lily, Marian, Ruth gyermektelen. A ház gyermektelen. Belfast, Észak-Írország gyermektelen.

Ezért alapmotívuma a darabnak az önutálat/öngyűlölet is. Nincs szereplő, aki ne érezné magát pocskul a bőrében. A leginkább agresszív Marian tételesen is kimondja:

„Lily: Tartsa távol magát onnan, ahol nem kívánatos.

Marian: Tudja, ezzel van egy kis baj... lévén hogy ahol legkevésbé volnék kívánatos, az a saját koponyám belseje.” (2. jelenet)

„Marian: Nem jutott véletlenül eszedbe (Lennynek), nem hatolt el a ködös, pehelysúlyú agyadig, hogy a magány az egyetlen dolog, amire alkalmas vagyok?” (4. jelenet)

Lily és Ruth a maga frusztrációját, önutálatát „a rohadtakkal” szembeni gyűlöletként fogalmazza meg. („szemét mocskok, akiket úgy ellett a maga fajtája, hogy féltéglá van a markukban, s az alfelük kilóg a gatyából”; „élősdí, kegyetlen, gyilkos gazemberek... nacionalista lázadók.”)

Peter a szülőházaja miatti frusztrációt kiabálja ki magából: „Nem látod (Ruth), mi ez az egész törzs, úgynevezett protestánsok, mind a ketten ebben nőttünk föl, ez a végeérhetetlen, agyafogyott menetelés, döngenek a lambegdobok, lengenek a zászlók, ők pedig menetelnek büszkén befelé az egyirányú zsákutcába, neki a kőfalnak, tiszta önpusztítás, a fej falja befelé a farkat, lassú törzsi öngyilkosság, az zajlik kint az utcákon...” (4. jelenet)

„Nem tudom, nem tudom, miért számít, miért izgat, nem tudom, mi a faszért kellett visszajönnöm ide, mit vártam, mit gondoltam, mit fogok itt megtalálni, mit gondoltam, mi hiányzik...” (5. jelenet)

Peter azért kétségbeesett, mert hasonló helyzetnek egyszer már átélte közösségi megoldását: „Hat éve (1968-ban) egy épület köré vont élő-lánc szemeként álltam... Amerikában volt... egyetemi épület. Fekete diákok elfoglalták, fegyvereket csempészték be; köröskörül pedig felsorakozott a

³⁰ „Sprog”.

rendőrség, százával, hogy megindítják az ostromot. Én és néhány tucat hozzám hasonló fehér liberális közénk álltunk, kézenfogva, fegyveres feketék a hátunkban, fegyveres zsaruk szemközt... pokolian féltünk, de ott volt a dologban a színház is, a nagy amerikai pszichodráma, a végén valami emelvényen állt egymás mellett az egyetem dékánja és a feketék vezetője, és összeölelkeztek. Uramisten, ennek aztán itt nem sok jelét látom.”

Az 1974-es belfasti helyzet megoldása történelmi tény: a demokratikusan választott hatalom-megosztó hatóságok lemondtak, London visszaállította a közvetlen kormányzást. Pesszimális megoldás – mit kínál helyette szereplőinek az író?

Az ötödik jelenetben történet-mesélő játék alakul ki a négy szereplő között. Peter és Lenny groteszk bohém-történetet ad elő, Marian Lilynek a második világháborús bombázások idején tomboló halálvágyas büntudatáról mesél. Ruth rövid vita után idézni kezdi:

„És mikor a pünkösdi napja eljött, mindnyájan egyakarattal együtt valának. És lőn nagy hirtelenséggel az égből mintegy sebesen zúgó szélnek zendülése, és eltelt az egész házat, a hol ülnek vala. És megtelének mindnyájan Szent Lélekkel, és kezdének szólni más nyelveken, a mint a Lélek adta nékik szólások...” Igen, Az Apostolok cselekedetei, a 2. fejezet első négy verse. Amikor Ruth magába zárkózva abbahagyná, Peter folytatja, és felváltva mondják a 12.-től a 21. versig: „Álmélkodnak vala pedig mindnyájan és zavarban valának, egymásnak ezt mondván: Vajjon mi akar ez lenni? ... És lészen, hogy mindaz a ki az Úrnak nevét segítségül hívja, megtartatik.”

Peter nem bírja elviselni a meghatottságot – a maga meghatottságát –, gúnyolódni kezd, Lennyből is kirobban a frusztrált gyűlölet, amire a régi haver furcsán elkomolyodva reagál:

„Peter: Persze... egy nagy nulla vagyunk, mint reménybeli szent család, igaz-e... hiszen hiányzik a legfontosabb családtag... a Béke Hercege Maga.”

A két férfi egyetértő keserű gúnyral festi az észak-írországi egyes embereknek és a két klérusnak a közösen vallott Jézus Krisztust megcsúfoló gyűlölködését, amíg Marian át nem veszi tőlük a szót. Övé lesz a darab végén az igazi színházi meglepetés, a coup de theatre:

„Marian: Ők. Ők... Ez a jogos harag... Az elmúlt öt évben alig is táplált engem más, mint ez a jogos harag, pedig az nem változtat semmin semmit. Valamiféle Krisztus mindegyikünkben van. Mindegyikünk vagy tiszteli, vagy megtagadja és meggyalázza, és amit cselekszünk vele, azt magunkkal cselekedjük. Volt egyszer egy gyermekem.

Lenny: Ne, Marian...

Marian: Christophernak hívtam. Mert egyfajta Krisztusom volt, s amit hozott, az volt a szeretet... az igazság és az élet. A jövő volt. Amíg egy nap holtan nem találtam. Hosszú ideig ugyanúgy gondolkodtam, mint ti. Inkább a halált választotta, mintsem hogy itt éljen ebben a városban, ebben a korban, s ez az ő hibájuk, ők tették ezt velem, gyűlöltem őket. Gyűlöltem az életet. Hazugság volt

az egész persze. ... Mígnem a végén őt, a gyermeket kárhoztattam minden kínoméért, s ő is „ők” lett. Ők. Megtagadtam. Megtagadtam a benne lakozó Krisztust. Akit a gondjaimra bízott, a benne lakozó lelket, melyet most is hordok, ahogy a kis testét hordtam. A benne lakozó Krisztust, aki átolvadt a bennem lakozó Krisztusba. Akit először önmagunkban kell szeretnünk. Először önmagunkban, és aztán öbennük. Ez az egyetlen jövő, más jövő nincs.”

Ennek a gyónásnak a megrendültségét minden szereplő elfogadja. Néhány mondat még, és Ruth a 26.-28. verssel lezárja a darabot: „Annakokáért örvendezett az én szívem, és vígadott az én nyelvem; annakfelette az én testem is reménységben nyugszik. Mert nem hagyod az én lelkemet a sírban, és nem engedted, hogy a te szented rothadást lásson. Megjelentetted nékem az életnek útait; betöltesz engem örömmel a te orczád előtt.”

De hát mi ez? A szigorúan racionális Parker a vallásos megigazulás könnyeiben oldja fel a konfliktust? A megoldás csakugyan kockázatos. A „modern” közönség nyilván hökkenten fogadja – ha a rendező addigra nem teremtette meg a színpadon a frusztráció nyomasztó, fojtogató légkörét.

1987-ben az ésszerű megoldással szembeni kétely jellemezte az észak-ír közhangulatot. De reményre szükség volt, Parker szerint mindenképpen. És ha nincs racionális ok rá, adjon okot a transzcendencia. Sugallja a reményt a csoda, sugallja a reményt Krisztus.

Egy évvel korábban írta: „Az észak-ír drámaírónak kötelessége bizonyítani, hogy a játék-ösztön erősebb a halálvágynál... kötelessége megtalálni és kellő daccal megfogalmazni a jövőbe vethető hitet.”

Parker a kellő dac drámaírója.